

รายงานผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ
เรื่อง “ทิศทางการปฏิรูปการเมืองและการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น”

วันพุธที่ 29 พฤศจิกายน 2549

ณ ห้องประชุม 4 ชั้น 2 สภาคริสตจักรในประเทศไทย

เขตราชเทวี กรุงเทพมหานคร

จัดทำโดย

กลุ่มงานช่วยอำนวยความสะดวก

สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

สารบัญ

หน้า

สรุปผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

- ◆ สรุปการกล่าวเปิดการสัมมนาและบรรยายพิเศษ (ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ) 1
- ◆ สรุปการเปิดเวทีนำเสนอประสบการณ์ขององค์การบริหารส่วนตำบลหรือของผู้นำท้องถิ่น 2
- ◆ สรุปการบรรยายเรื่อง การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารจัดการ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น (รศ. วุฒิสาร ดันไชย ผู้อำนวยการวิทยาลัย พัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า) 6
- ◆ สรุปผลการประชุมกลุ่มย่อย การสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น ตัวอย่างความขัดแย้งที่ชุมชนจัดการไม่ได้ และแนวทางแก้ไขปัญหาโดยการมีส่วนร่วม 8
- ◆ สรุปนำเสนอผลการประชุมกลุ่มย่อยและแลกเปลี่ยนความคิดเห็นในหัวข้อ การสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น และตัวอย่าง ความขัดแย้งที่ชุมชนจัดการไม่ได้ และแนวทางแก้ไขปัญหาโดยการมีส่วนร่วม 15
- ◆ สรุปการสัมมนา (ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ) 17
- ◆ ประมวลภาพการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ 18
- ◆ ภาคผนวก
 - รายชื่อผู้เข้าร่วมสัมมนาเชิงปฏิบัติการ 22
 - กำหนดการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ 31
 - โครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ 32

สรุปผลการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ

เรื่อง "ทิศทางการปฏิรูปการเมืองและการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น"

วันพุธที่ 29 พฤศจิกายน 2549

ณ ห้องประชุม 4 สภาคริสตจักรในประเทศไทย

สรุปการกล่าวเปิดสัมมนาและบรรยายพิเศษ

ศาสตราจารย์เสน่ห์ จามริก ประธานกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ กล่าวเปิดการสัมมนาต้อนรับผู้นำชุมชนที่มาร่วมแสดงความคิดเห็น และบรรยายพิเศษเรื่อง "ทิศทางการปฏิรูปการเมืองและการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น" โดยสรุปว่า

1. เรื่องการปฏิรูปการเมืองและการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ท้องถิ่นควรเป็นผู้นำในการปฏิรูปการเมืองและชี้แนะแนวทางการแก้ไขรัฐธรรมนูญ องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และชุมชนซึ่งอยู่ใกล้ชิดกับทรัพยากรต้องร่วมกันผลักดันการปฏิรูปการเมืองและมีบทบาทสำคัญในการกำหนดนโยบายของประเทศ การกระจายอำนาจในท้องถิ่นเป็นหัวใจของการปฏิรูปการเมืองและการแก้ไขรัฐธรรมนูญ โดยให้ อบต. เป็นเจ้าภาพในการดำเนินงาน และคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ (กลสม.) จะเป็นผู้ประสานให้การสนับสนุน เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถพึ่งตนเองได้ โดยไม่จำเป็นต้องพึ่งพาส่วนกลาง

2. ปมปัญหาหลัก 5 ประการ ที่ อบต. จะต้องเรียนรู้ในการยกระดับผู้นำ อบต. ในระบบการเมืองการปกครองของชาติ คือ

1) ประชาธิปไตยคืออะไร ซึ่งมักเข้าใจกันว่าเป็นการเลือกตั้ง แต่ประชาธิปไตยต้องเป็นเรื่องของการถ่วงดุลอำนาจ และท้องถิ่นจะเป็นหัวใจของการถ่วงดุลอำนาจ

2) อบต. ชุมชนฐานทรัพยากรมีความสำคัญต่อการพัฒนาอย่างเป็นธรรมและยั่งยืนอย่างไร ฐานะเศรษฐกิจของบ้านเมืองเราถูกบั่นทอนลงไป มีคนยื้อแย่งปัจจัยในการดำรงชีวิต ดังนั้น อบต. และชุมชนจะต้องเป็นผู้คุ้มครองดูแล และมีบทบาทสำคัญอย่างไรในการช่วยแก้ปัญหา

3) ปมปัญหาประชาธิปไตยไทยอยู่ตรงไหน ปมปัญหาประชาธิปไตย คือ ระบบกระบวนการนโยบายสาธารณะต้องมีท้องถิ่นเป็นพื้นฐาน การปฏิรูปการเมืองในการพัฒนาท้องถิ่น อบต. จะต้องให้ท้องถิ่นสามารถกำหนดนโยบาย โดยใช้กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชน

4) เราจะมองไปข้างหน้าอย่างไร การมองไปข้างหน้าไม่ใช่เป็นเรื่องของผู้ नेताเท่านั้น แต่เป็นเรื่องของประชาชนของประเทศ ฐานทรัพยากรในท้องถิ่นมีจำนวนมาก หากท้องถิ่นไม่เข้มแข็ง จะไม่สามารถดูแลปกป้องทรัพยากรได้ จึงต้องให้ความสำคัญกับภูมิปัญญาของคนในท้องถิ่น การมองไปข้างหน้าเพื่อปกป้องภัยจากภายนอก ท้องถิ่นจะต้องพัฒนาตัวเองเพื่อให้มีฐานสำคัญในการพัฒนาการเมืองและความเป็นธรรมในอนาคต และข้อสำคัญ คือ ท้องถิ่นต้องเข้าใจความต้องการของประชาชนในท้องถิ่น และทราบว่าท้องถิ่นมีทุนทรัพยากรอย่างไร

ปรามาคว่ามีการทุจริตเกิดขึ้น การบรรจุพนักงานของท้องถิ่น ต้องไปเป็นตามความต้องการของท้องถิ่น ไม่ควรอยู่ภายใต้การสั่งการของกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นมากเกินไป

นายจำรูญ เกิดคำ (ประธานประชาคม อ.ชนอม จ. นครศรีธรรมราช) เสนอว่า เรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ประสบมา ทางราชการ อบต. อบจ. บางส่วนไม่ยอมรับภาคประชาชน จึงเห็นว่าการจะมีกฎหมายมาใช้บังคับให้ชัดเจนในเรื่องการดำเนินการใดๆ ในชุมชน ที่จะมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น ขณะนี้มีบริษัทเอกชนกำลังขออนุญาตสร้างท่าเรือ ซึ่งอาจมีผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม แต่ทางอำเภอ มีบันทึกว่าไม่ต้องทำประชาพิจารณ์ในเรื่องผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม ขณะนี้ คณะนักวิจัยกำลังวิจัยสิ่งแวดล้อมในทะเล ซึ่งมีจุดเด่น คือ ปลาโลมาสีชมพู จึงมีแนวความคิดว่าเมื่องานวิจัยสำเร็จและใช้ประโยชน์ในชุมชนได้ จะจัดนิทรรศการที่อำเภอชนอม เพื่อเผยแพร่ให้คนได้ทราบว่าสิ่งเหล่านี้เป็นประโยชน์กับบ้านเมืองอย่างไร หรือหากมีการสร้างท่าเรือจะทำลายสิ่งแวดล้อมอย่างไร ซึ่งในภาคประชาชนไม่ค่อยยอมรับกัน จึงต้องหาวิธีการที่จะทำให้เกิดการยอมรับ

นางศศิกานต์ ไชดาลา (เครือข่ายลุ่มแม่ห้ามูล จ. สุรินทร์) เสนอว่า ประชาชนในฐานะที่เป็นคนไทย จะต้องทราบว่าตนมีสิทธิอะไรบ้าง เพื่อที่จะได้ปกป้องสิทธิของตนเองในเรื่องของทรัพยากร เช่นจังหวัดสุรินทร์ มีการสัมปทานทำทราย 14 ท่า มากที่สุด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ เมื่อชุมชนได้รับความรู้เรื่องกฎหมาย ก็จะมีการปกป้องทรัพยากรในชุมชน งานวิจัยจะทำให้ชุมชนทราบเรื่องสิทธิของตนเอง มีความรู้มากขึ้น และจะยับยั้งไม่ให้สร้างท่าทรายเพิ่ม ขณะเดียวกัน นายก อบต. ที่เคยต่อต้านไม่ให้มีการสัมปทานทำทรายเพิ่มขึ้น เมื่อมีการเลือกตั้งใหม่คนที่ยับยั้งเรื่องการบุกรุกก็จะไม่ได้รับการเลือกตั้งอีก และมีคนที่อยู่ในคณะทำงานวิจัยถูกเลือกเข้าไปเป็น อบต. ในชุมชน เมื่อ อบต. ทำค่อมมีเรื่องสำคัญ ก็จะถูกนำมาเปิดเผย ทำให้สามารถล่วงรู้เท่าทันว่าขณะนี้ อบต. ทำค่อม มีการกระทำใดบ้างที่จะละเมิดสิทธิของชุมชน หากมีการลักลอบตูดทราย ชุมชนจะไปแจ้งความหรือร้องเรียนทันที ไม่เคยมีเงินเฉยดังเช่นที่ผ่านมา ซึ่ง จ. สุรินทร์ ได้ดำเนินการได้ผลแล้ว

นายประทีพ รัตมี (นายก อบต. วัดดาว จ. สุพรรณบุรี) เสนอว่า การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น ยังไม่ยั่งยืนถึงรากหญ้า เพราะติดที่ อบต. การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นให้ยั่งยืน จะต้องลงไปถึงชาวบ้าน เกิดจากความต้องการของชาวบ้าน ทุกวันนี้เรื่องการจัดการความรู้ของชาวบ้าน แม้กระทั่งเรื่องอาชีพครอบครัว ถูกครอบงำจนไม่สามารถคิดได้เอง จะมีวิธีการอย่างไรที่จะให้ชาวบ้านคิดเป็น หากสอนให้ชาวบ้านคิดเรื่องของตนเองได้แล้ว ก็จะขยายความคิดไปถึงเรื่องของสังคม

นายหนพดล แก้วสุพัฒน์ (นายกสมาคม อบต.) ให้ความเห็นเพิ่มเติมว่า กฎหมายกำหนดให้ อบต. กับภาคประชาชนแยกอยู่คนละส่วน คือ ประชาชนมีสิทธิ มีอำนาจในการใช้ประโยชน์จากทรัพยากร แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอยู่ในเรื่องการจัดองค์กรและระบบการดำเนินงาน เช่น ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 เรื่องการจัดการท้องถิ่น เป็นไปตามมาตรา 46 อำนาจหน้าที่ของท้องถิ่น อยู่ในมาตรา 290 สิทธิและหน้าที่ของท้องถิ่นบัญญัติไว้ตามมาตรา 289 หรือสิทธิของบุคคลที่จะมีส่วนร่วมกับรัฐในเรื่องสิ่งแวดล้อมตามมาตรา 56 เป็นต้น ส่วนต่างๆ เหล่านี้เกี่ยวข้องกับการใช้

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม การบำรุงรักษาจารีต ประเพณี ภูมิปัญญาท้องถิ่น ซึ่งการแยกส่วนกันดังกล่าว ทำให้ต่างคนต่างใช้ ดังนั้น จะมีวิธีการอย่างไรที่จะให้ อบต. เป็นตัวแทนภาคประชาชนในการใช้สิทธิตามความต้องการของท้องถิ่น หรือให้มีหน้าที่จัดการทรัพยากรตามความต้องการของภาคประชาชน โดยให้ภาคประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม แทนการจัดระบบตามความต้องการของภาครัฐ ที่สั่งการลงมาโดยที่ภาคประชาชนมีความเห็นอีกทางหนึ่ง

นายสัมฤทธิ์ ด้วงโสน (ผู้แทนนายกสมาคมสันนิบาตเทศบาลแห่งประเทศไทย) เสนอว่า

1. ในการสอบคัดเลือกพนักงานท้องถิ่น ซึ่งกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นได้ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้ง อบต. และเทศบาล เปิดสอบเอง และเกิดเรื่องการทุจริตขึ้น ไม่ทราบว่าเป็นเรื่องจริงหรือไม่ เพราะไม่มีผู้ใดแจ้งความดำเนินคดีจนสามารถหาตัวผู้กระทำความผิดได้ ทั้งนี้ กรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นและคณะกรรมการได้ร่วมกันพิจารณาแล้วทราบว่า มีบางแห่งค่อนข้างจะมีข้อมูลที่ต้องยอมรับในแง่ของความเป็นจริง แต่เชื่อว่ามีส่วนน้อยที่กระทำเช่นนั้น ซึ่งกรมส่งเสริมการปกครองส่วนท้องถิ่นพยายามที่จะจัดสอบเองทั้งหมด โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเข้าไปเป็นคณะกรรมการ แต่ก็มีความพยายามที่จะขัดขวาง เพราะถึงแม้จะดำเนินการที่กรมฯ หรือท้องถิ่น ก็มีการร้องเรียนเรื่องการทุจริตเช่นเดียวกัน

2. มีการกล่าวหาว่าท้องถิ่นทุจริตคอร์รัปชันอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น สิ่งที่จะกระทำได้ขณะนี้ คือ ต้องทำให้ประชาชนยอมรับว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ได้กระทำตามที่ถูกกล่าวหา ซึ่งต้องทำให้ท้องถิ่นเข้มแข็ง โดยการให้ประชาชนสามารถรับรู้และตรวจสอบ รวมทั้งเข้าใจว่าท้องถิ่นสามารถทำงานให้กับประชาชนได้จริง

สรุปการบรรยายเรื่อง “การมีส่วนร่วมของประชาชนต่อการบริหารจัดการองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น”

โดย รศ.วุฒิสาร ดันไชย ผู้อำนวยการวิทยาลัยพัฒนาการปกครองท้องถิ่น สถาบันพระปกเกล้า

หัวข้อการบรรยายมี 3 ประเด็น คือ

1. แนวคิดเรื่องของการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น
2. ชุมชนท้องถิ่นในความหมายของประชาชน กับความหมายองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังไม่เป็นเนื้อเดียวกัน
3. ข้อเสนอในการทำงานร่วมกัน ควรมีแนวทางอย่างไร

1. แนวคิดเรื่องของการกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

หัวใจสำคัญของกระบวนการการกระจายอำนาจในการดำเนินการตามกฎหมายและลักษณะของทางราชการคือ การโอนคน โอนงาน จัดสรรเงิน แต่เรื่องหลักที่เป็นปรัชญาของการกระจายอำนาจ คือ การกระจายอำนาจการตัดสินใจแก้ปัญหาไปไว้ใกล้ปัญหา กระจายอำนาจ จึงหมายถึง การกระจายอำนาจการตัดสินใจ กำหนดแนวทางวิถีชีวิต และอำนาจการใช้ทรัพยากร ไปไว้ที่องค์กรที่ใกล้ปัญหาและใกล้ประชาชนมากที่สุด โดยมีสมมติฐานว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นน่าจะเป็นองค์กรที่ใกล้ชิดประชาชน และเป็นองค์กรของประชาชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรที่ปกครองโดยประชาชน ของประชาชน เพื่อประชาชน

โดยประชาชน เพราะนายก อบต. สมาชิกสภา อบต. เป็นประชาชน แต่จะอย่างไรให้บุคคลเหล่านั้นเป็นตัวแทนของประชาชนอย่างแท้จริง เป็นการปกครองของประชาชน ประชาชนมีอำนาจจัดการ ประชาชนเป็นผู้เลือก อบต. นอกจากนั้น ตามรัฐธรรมนูญยังมีช่องทางอีก เช่น กฎหมายในเรื่องการเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น กฎหมายการถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่น หรือกฎระเบียบต่าง ๆ ที่กำหนดให้ประชาชนเป็นเจ้าของอำนาจมากขึ้นในการที่จะเข้าไปดูแลการตัดสินใจของ อบต.หรือเทศบาล แต่ว่าช่องทางดังกล่าวดำเนินการได้ยากมาก เช่น เรื่องการถอดถอนตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่น และสมาชิกสภาท้องถิ่น หรือเรื่องการเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่นของผู้มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง แต่ข้อบัญญัติเหล่านี้ขึ้นอยู่กับว่ารัฐสภาจะเห็นด้วยหรือไม่ สำหรับการทำประชามติในประเทศไทย เป็นการลงประชามติเพื่อหารือตามความเห็น ไม่ใช่อำนาจการตัดสินใจเนื่องจากกฎหมายในเรื่องนี้กำหนดว่า ประชามติไม่ผูกพันกับการตัดสินใจของรัฐบาล

ของประชาชน คือ การที่ประชาชนจะเป็นเจ้าของการปกครอง ต้องมีความตื่นตัวของภาคประชาชน โดยมีการตรวจสอบการทำงานของรัฐ ซึ่งรัฐธรรมนูญได้กำหนดเรื่องตรวจสอบและอีกหลายเรื่องที่ยังไม่สอดคล้องกับวัฒนธรรมการเมืองไทย ซึ่งยังเป็นวัฒนธรรมความเกรงใจในเชิงอุปถัมภ์ ประชาชนจึงเข้าไปสู่ช่องทางและกลไกที่จะทำให้เป็นการปกครองของประชาชนได้ยาก

เพื่อประชาชน เป็นสิ่งที่ยากที่สุด เป็นความชอบธรรมมากที่จะกล่าวว่าตัดสินใจอะไรเพื่อประชาชน จึงได้ใช้คำว่า เพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชนหรือไม่ เพื่อความคุ้มค่าจริงหรือไม่ เพื่อทำ

แล้วมีความโปร่งใสเพื่อประชาชนจริงหรือไม่ ปัจจัยเหล่านี้จะต้องนำไปใช้เป็นวิธีการบริหารจัดการขององค์กรท้องถิ่น

โอกาสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการแก้ไขปัญหามันพื้นฐานของกฎหมาย งบประมาณ อำนาจหน้าที่ และทรัพยากรทางการบริหารทั้งหมด กับทุนซึ่งเป็นความคิดและจิตวิญญาณที่ท้องถิ่นควรพัฒนาสองเรื่องนี้ เพื่อเป็นพลังในการขับเคลื่อนการแก้ปัญหาของชุมชน ซึ่งจะทำให้รัฐบาลลดภาระลงอย่างมาก เพราะนายกองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมองปัญหาชัดกว่านายอำเภอและผู้ว่าซีไอ ดังนั้น ทุนและองค์ความรู้เช่นนี้ต้องนำมาใช้ในการจัดการและจะช่วยลดภาระในเรื่องการบริหารจัดการภาครัฐ

2. ชุมชนท้องถิ่นในความหมายของประชาชนกับความหมายขององค์กรท้องถิ่นยังไม่เป็นเนื้อเดียวกัน

ชุมชนท้องถิ่นกับองค์กรท้องถิ่น ยังไม่เป็นเนื้อเดียวกัน ซึ่งปัญหาในทางปฏิบัติ คือ

(1) วิธีคิด คือ คิดว่าท้องถิ่นเป็นองค์กรราชการ ซึ่งต้องยอมรับองค์กรท้องถิ่นเป็น 3 มิติ ประกอบด้วย

มิติที่ 1 เป็นองค์กรการเมือง ที่คิดและดำเนินการตามนโยบาย เกิดพันธะสัญญากับประชาชน

มิติที่ 2 เป็นองค์กรกึ่งราชการ ไม่ควรเป็นราชการทั้งหมด แต่ควรมีกติกาและระเบียบ เช่นเดียวกัน เนื่องจากต้องใช้อำนาจของรัฐในเรื่องการดูแลงานในท้องถิ่น

มิติที่ 3 เป็นองค์กรของประชาชน จึงต้องไม่ดำเนินการใดๆเองทั้งหมด แต่ต้องดำเนินการร่วมกับประชาชน ถ้าทำให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นองค์กรของประชาชนมากขึ้น จะทำให้การทำงานของชุมชนท้องถิ่นกับองค์กรท้องถิ่นเป็นเนื้อเดียวกัน

(2) วิธีการทำงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำงานแบบทางการมากเกินไป ต้องมีคณะกรรมการ มีระเบียบ จึงต้องลดรูปแบบวิธีทำงานและเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมมากขึ้น

ในเรื่องสิทธิชุมชน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอำนาจในการจัดการทรัพยากรธรรมชาติ ซึ่งรัฐธรรมนูญกำหนดให้เป็นไปตามที่กฎหมายบัญญัติ แต่หากกฎหมายยังไม่ได้บัญญัติ ก็ไม่ได้ดำเนินการ ซึ่งปรากฏว่ายังมีกฎหมายจำนวนหนึ่งที่ยังไม่ได้บัญญัติ ทำให้รัฐธรรมนูญไม่มีการบังคับใช้ ดังนั้น ควรบัญญัติในเรื่องกฎหมายเพิ่มเติมดังกล่าวในรัฐธรรมนูญให้ชัดเจน

3. ข้อเสนอในการทำงานร่วมกัน ควรมีแนวทางอย่างไร

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นควรทำงานร่วมกับประชาชนโดยกำหนดบทบาทของ อบจ. อบต. เทศบาล และชุมชนอย่างชัดเจนในการแก้ปัญหาาร่วมกัน อบต. ควรมีคณะกรรมการประชาชนที่ทำงานร่วมกับส่วนราชการ และให้มี Local Agenda องค์กรท้องถิ่นต้องมีวิธีคิดในการทำงานที่ยืดแนวทาง 3 ข้อ คือ

(1) ความพอเพียง ในเชิงความคุ้มค่า เชิงการเมือง และเชิงทางสังคม

(2) ความยั่งยืน ทำแล้วไม่เสียหายมากในอนาคต ในเรื่องสังคม คุณธรรม จริยธรรมของคน

(3) ทำให้ประชาชนสามารถพึ่งตนเอง และมีความเข้มแข็งยิ่งขึ้น

สรุปการประชุมกลุ่มย่อย “การสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นตัวอย่าง
ความขัดแย้งที่ชุมชนจัดการไม่ได้ และแนวทางแก้ไขปัญหาโดยการมีส่วนร่วม”

ผลการประชุมกลุ่มย่อย กลุ่มที่ 1

วิทยาประจำกลุ่ม : อาจารย์ทรงพล เจตนาวณิชย์ ผู้อำนวยการสถาบันการสร้างเสริมการเรียนรู้
เพื่อชุมชนเป็นสุข

อ. ทรงพล เจตนาวณิชย์ ได้ขอให้ผู้เข้าร่วมประชุมกลุ่มย่อย ซึ่งเป็นตัวแทนของทุกภาคนำเสนอเกี่ยวกับการสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นในชุมชนของตนเอง และการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับ อบต.ในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น การนำเสนอประสบการณ์การจัดทำเครือข่ายและปัญหาในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนรวมทั้งขอให้เสนอความคิดเห็น และยกตัวอย่างความขัดแย้งที่จัดการไม่ได้

1. การสร้างการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่นในชุมชน และการดำเนินโครงการหรือกิจกรรมที่สะท้อนให้เห็นถึงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนกับ อบต.ในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น

นายพงษ์ศิษฐ์ ยอดสุรางค์ (รองนายก อบต. ท่าเรือ จ. นครศรีธรรมราช) เสนอว่า

(1) การรวมกลุ่มของอบต. 15 แห่ง เป็นสมาคมเพื่อนเกลอเทือกเขาหลวงนครศรีธรรมราช เพื่อดูแลทรัพยากรป่าไม้ ในบริเวณเทือกเขาหลวง และจัดส่งแนวร่วมเข้ามาดูแลลุ่มน้ำย่อยคลองเสาชง โดยมีการจัดสรรงบประมาณในแต่ละพื้นที่ เพื่อให้ป่าต้นน้ำ จนถึงปลายน้ำ มีทรัพยากรน้ำอย่างพอเพียง ในส่วนของลุ่มน้ำปากพนัง ได้รับการจัดสรรงบประมาณจากโครงการพระราชดำริ เพื่อสร้างเขื่อน ทางระบายน้ำ ประตูน้ำ และมีการแบ่งพื้นที่ในการดูแลทรัพยากรและการใช้น้ำให้เพียงพอสำหรับทำนา ซึ่งอบต. ได้จัดสรรงบประมาณสำหรับเครื่องจักร และจัดเจ้าหน้าที่เข้ามาดูแล นอกจากนั้น จังหวัดร่วมกับกรมประมงได้มีการปล่อยปลาในลำน้ำ

(2) ที่ดินมีโฉนดที่อยู่ติดทะเล ถูกน้ำกัดเซาะหายไป ทำให้เกิดปัญหาเรื่องการแบ่งสรรปันเขตที่ดิน ที่ดินส่วนใดที่มีน้ำเซาะเข้าไปก็จะเป็นที่ดินของราชการ เนื่องจากเป็นพื้นที่ในทะเลหลวง จึงทำให้อบจ. ร่วมกับท้องถิ่นต้องใช้งบประมาณส่วนหนึ่งในการนำหินมากั้นไว้เพื่อป้องกันคลื่น

(3) ควรให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการในพื้นที่ โดย อบต. จะทำหน้าที่ประสานงานระหว่างส่วนราชการกับประชาชน รวมทั้งภาคธุรกิจและสถาบันการศึกษาในท้องถิ่น

นางศศิگانต์ ไซดาลา (เครือข่ายลุ่มน้ำมูล จ. สุรินทร์) เสนอว่า

(1) เดิมมีการจัดทำแผนลุ่มน้ำมูลแบบรีบเร่ง ชาวบ้านมีแผนพัฒนา ก็จะทำบ้างหรือเงียบหายไปบ้างไม่มีความต่อเนื่อง ต่อมาสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) เข้ามาจัดทำโครงการร่วมกับชาวบ้านเพื่อขอเงินทุนสนับสนุนจาก สกว. ซึ่งจากบทเรียนหลายครั้งที่ผ่านมา มีการจัดทำโครงการแบบ

รับแรง แต่ได้เงินล่าช้า ทำให้ไม่ประสบความสำเร็จ ดังนั้น การทำงานวิจัยในแต่ละชุมชน ชาวบ้านต้องมาร่วมกับ อบต. ผู้ใหญ่บ้าน ในการเก็บข้อมูลแต่ละครั้ง หรือในการจัดทำแผนชุมชน แต่ละชุมชนต้องมีส่วนร่วมในการจัดทำแผนเกี่ยวกับสายน้ำของจังหวัดสุรินทร์ทั้งหมด ซึ่งที่ผ่านมามีงบประมาณตามแผนการจัดการของทางรัฐบาล จึงไม่ตรงกับความต้องการของชาวบ้าน

(2) โครงการเพาะซาก้าไม้ยูคาลิปตัส ตามนโยบายของรัฐบาล เป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติลุ่มน้ำมูลอย่างสิ้นเชิง เพราะทำให้ดิ่งและป่าบางส่วนได้รับผลกระทบที่รุนแรงมาก ซึ่งในเรื่องนี้ได้มีการนำชาวบ้านมาหารือกัน มีการทำบัญชีครัวเรือน และจัดทำแผนการจัดการแก้ไขปัญหาให้ตรงประเด็น รวมทั้งประสานหน่วยงานเข้ามาสนับสนุน หากเรื่องใดเป็นปัญหาเร่งด่วน หรือเป็นปัญหาที่แก้ไขไม่ได้ ก็จะทำหนังสือขอความช่วยเหลือจาก อบต. และทางราชการ แต่เรื่องใดที่ชาวบ้านแก้ไขได้เองก็จะมาร่วมกันแก้ปัญหา

(3) เชื้อนตะหลุง มีผลกระทบต่อระบบนิเวศของลำน้ำ แต่มีการปล่อยน้ำไม่เป็นเวลา ทำให้ปลาตาย นอกจากนั้น มีผู้มีอิทธิพลแสวงหาผลประโยชน์ ทำให้ชาวบ้านถูกละเมิดสิทธิ และมีการจัดทำโครงการชลประทานที่ละเมิดบุกรุกป่าของชุมชน ซึ่งผลจากการทำวิจัยทำให้ชาวบ้านได้ทราบถึงสิทธิ มีความรู้เกี่ยวกับกฎหมาย สามารถร่วมกันปกป้องผลประโยชน์ของท้องถิ่น

นายสุจิตต์ ใจมา (ผู้ใหญ่บ้าน ม.3 ต. ห้วยแก้ว อ. แม่อน จ. เชียงใหม่) กล่าวถึงการวิจัยและแนวทางการจัดการปัญหาในชุมชน สรุปได้ว่า

(1) จากการวิจัยพบว่า มีปัญหาการบุกรุกป่าไม้ การทำวิจัยเรื่องการอนุรักษ์และฟื้นฟูลำน้ำแม่ลายน้อย ซึ่งเดิมไม่ทราบว่าจะต้องดำเนินการอย่างไร เมื่อมีการทำงานวิจัยจึงเริ่มมีการดำเนินการเพื่อให้เกิดความเข้าใจในเรื่องต่างๆ มีกิจกรรมเพื่อให้เกิดปัญญา เกิดความคิดใหม่ๆ เพิ่มขึ้น ผลักดันการมีส่วนร่วมและดึงภูมิปัญญาดั้งเดิมของท้องถิ่นเข้ามาจัดการเรื่องป่า โดยใช้ประเพณี ความเชื่อทางศาสนาของคนในท้องถิ่น เช่น การบวชป่า สืบชะตาป่าไม้และสายน้ำ ซึ่งทำให้เกิดการตระหนักและสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและป่า

(2) ชุมชนไม่มีงบประมาณ และหน่วยงานราชการไม่ให้ความสนใจในเรื่องการอนุรักษ์ ชุมชนที่อยู่ใกล้ป่าทราบว่าอนุรักษ์อย่างไร แต่ไม่ได้รับความสนใจเท่าที่ควร ดังนั้น ถ้าจะให้ได้ผลต้องให้ชาวบ้านเข้ามาดูแล ซึ่งขณะนี้ มีการสร้างอุทยานการเรียนรู้ของชุมชนในนามของเครือข่ายป่าชุมชนอนุรักษ์แม่กวางดอนบน รวมถึงการสร้างบ้าน การใช้น้ำ หิน ดิน ทรายที่จะเอามาแปลงบ้านหรือปลูกบ้าน ก็มีกฎระเบียบของหมู่บ้านที่ชาวบ้านยอมรับทั้งหมด เพื่อที่จะให้เป็นหมู่บ้านต้นแบบของประเทศในการพัฒนาทุกรูปแบบทั้งเรื่องการอนุรักษ์ การฟื้นฟูลำน้ำ และการจัดการหมู่บ้าน

นายพรหมมินทร์ พวงมาลา (ประธานเครือข่ายลุ่มน้ำกวาง จ. เชียงใหม่) เสนอว่า ชุมชนควรมีบทบาทในการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น ดังนี้

(1) ชุมชนเป็นหมู่บ้านท่องเที่ยวในเชิงอนุรักษ์ มีการทำหมู่บ้านโฮมสเตย์ การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรท้องถิ่น การอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติควบคู่ไปด้วย เช่น การอนุรักษ์อาชีพทำไร่กาแพ การทำแนวกันไฟไหม้ป่า เป็นต้น

(2) การอนุรักษ์ และดูแลเรื่องการปลูกบ้านของชาวบ้าน ต้องขออนุญาตหัวหน้าหมู่บ้าน และประสานงานกับหน่วยทหารเฉพาะกิจ เพื่อขอให้เข้าไปดูแลชาวบ้าน

(3) การนำทรัพยากรธรรมชาติมาใช้ให้เกิดประโยชน์ เช่น นำสมุนไพรพื้นบ้านมาตัดแปลง การท่องเที่ยวหน้าตก ซึ่งเมื่อมีการบริหารจัดการถูกต้อง ชาวบ้านก็จะได้รับประโยชน์

(4) การกระตุ้นให้ชุมชนมีจิตสำนึกในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ เสริมสร้างเรื่องเศรษฐกิจพอเพียงให้ชาวบ้านนำไปปฏิบัติ โดยจัดให้มีเวทีเกี่ยวกับเศรษฐกิจพอเพียงเพื่อให้ประชาชนได้รับทราบ

นายสมชาย ทองเถื่อน (นายก อบต. จอมทอง จ. พิจิตรโลก) เสนอแนวคิดของอบต. จอมทอง ในการพัฒนาและจัดการทรัพยากรชุมชน ดังนี้

(1) ตำบลจอมทองมีหลายเครือข่าย มีจุดเด่นในเรื่องทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม คือ มีแม่น้ำน่าน และแม่น้ำแควไหลมาบรรจบกัน มีโครงการสร้างเขื่อนแควน้อย แต่มีงบประมาณน้อย ซึ่งอบต. มีแนวคิดในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ โดยมีการพูดคุยกับประชาชนว่าจะมีการพัฒนาลุ่มน้ำ พืชสวนไร่นา พันธุ์ไม้ สมุนไพร เนื่องจากเห็นว่ามีคุณค่า มีความอุดมสมบูรณ์ แต่มีคนเข้ามาซื้อที่ดินไปทำประโยชน์ ซึ่งชาวบ้านเห็นว่า หากปล่อยให้มีการเข้ามาซื้อที่ดินต่อไป จะมีการทำลายป่าไม้เพิ่มขึ้น จึงมีการประชุมร่วมกับชาวบ้านเพื่อหาทางแก้ไขปัญหา เพื่อดำเนินการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ

(2) มีแนวความคิดการอนุรักษ์ธรรมชาติในท้องถิ่น โดยการปรับปรุงภูมิทัศน์บริเวณหน้าวัด ซึ่งเป็นพื้นที่ริมน้ำเพื่อทำแพปลา เพื่อให้ชาวบ้านได้มีปลาบริโภค และขายได้อีกด้วย

(3) ในอนาคตมีแนวคิดร่วมกันว่าจะแก้ไขปัญหาเรื่องขยะ โดยจะต้องการบริหารจัดการเกี่ยวกับการกำจัดขยะในท้องถิ่นให้มีปริมาณลดลง

นายเชียวชาญชัยมงคล (นายก อบต. ลานสัก จ. อุทัยธานี) เสนอว่า ทรัพยากรธรรมชาติของอุทัยธานี มีแหล่งท่องเที่ยว เช่น ห้วยขาแข้ง ภาพประวัติศาสตร์ เหมือนแร่ เป็นต้น ขณะนี้ มีการรวมกลุ่มของประชาชนเป็นเครือข่ายเพื่อช่วยกันคิด ช่วยกันทำ และมีการพัฒนาเรื่องโครงสร้างพื้นฐานและเรื่องปากท้องของชาวบ้านควบคู่ไปด้วย แต่เครือข่ายยังไม่เข้มแข็ง

นายบุญยืน พูลศรี (นายก อบต. ท่าทราย จ. นครนายก) เสนอแนวทางและกิจกรรมในการแก้ไขปัญหาและการจัดการทรัพยากรในชุมชน สรุปได้ว่า

(1) จังหวัดนครนายกมีการท่องเที่ยวเชิงนิเวศน์ มีแม่น้ำนครนายกเป็นแม่น้ำธรรมชาติ สำหรับพื้นที่ที่เป็นปัญหาจะเป็นพื้นที่บริเวณเชิงเขา พื้นที่ด้านล่างจะเป็นพื้นที่เกษตรกรรม มีการสร้างเครือข่ายรักษาลุ่มน้ำนครนายกเชื่อมโยงความคิดของชุมชน และมีการช่วยเหลือกันอย่างต่อเนื่อง โดยจะมีการสร้างน้ำประปาผิวดิน เพื่อนำน้ำในแม่น้ำมาอุปโภค บริโภค

(2) ปัญหาเรื่องน้ำเสียเกิดจากการใช้ปุ๋ยเคมี ยาฆ่าแมลงในการทำนาปลัง จึงมีการแก้ไขปัญหาโดยประสานงานกับกรมชลประทานให้ปล่อยน้ำเพื่อไล่ยาเสีย โดยจะต้องปล่อยน้ำในปริมาณที่เหมาะสม มิฉะนั้น อาจทำให้น้ำท่วมนาของชาวบ้าน

(3) มีการจัดกลุ่มย่อยในเรื่องการจัดการใช้น้ำ การสร้างธนาคารปลา ซึ่งเป็นการเลี้ยงปลาในกระชัง การจัดกิจกรรมหน้าบ้านสวย น้ำใส และกิจกรรมทำบุญแม่บ้านครนาค เป็นการสร้างแรงจูงใจให้ชาวบ้านสนใจเรื่องของแม่น้ำมากขึ้น

2. การนำเสนอประสบการณ์การจัดทำเครือข่ายและปัญหาในการสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชน รวมทั้งการเสนอความคิดเห็น และยกตัวอย่างความขัดแย้งที่จัดการไม่ได้

นายสมจิตต์ โพธิ์งาม (นายก อบต. โพธิ์งาม จ.ปราจีนบุรี) เสนอว่า

(1) แนวทางในการส่งเสริมการมีส่วนร่วมและการแก้ไขปัญหาในชุมชน ได้แก่

(1.1) การที่จะส่งเสริมการมีส่วนร่วมได้ จะต้องมีการเรียนรู้ร่วมกันของประชาชน ไม่ใช่เป็นการคิดโครงการให้กับชาวบ้าน เพราะชาวบ้านจะไม่ต้องการเข้ามามีส่วนร่วม ไม่รู้สึกเป็นเจ้าของโครงการ ดังนั้น การส่งเสริมการมีส่วนร่วมให้มากขึ้น จึงต้องให้ประชาชนเก็บข้อมูลด้วยตนเอง

(1.2) ชุมชนในเขต อบต. โพธิ์งาม มีปัญหาดังนี้

- ปัญหาเรื่องการแย่งชิงทรัพยากรน้ำอย่างมาก เนื่องจากมีการลงทุนขุดน้ำจากผิวดินเข้าไปใช้ในโรงงานอุตสาหกรรม

- ปัญหาการว่างงานของบุคคลที่เคยทำงานในโรงงาน และถูกโรงงานปลดระวางเนื่องจากอายุมาก และบุคคลเหล่านี้ ไม่มีพื้นที่ที่จะทำกิน ดังนั้น จึงขอฝากว่า หากจะดำเนินการสร้างสิ่งใดขึ้นมา ควรจะคำนึงถึงผลกระทบที่จะเกิดขึ้นในภายภาคหน้าด้วย

(1.3) ขอให้มีการสร้างองค์ความรู้ให้กับประชาชนเพื่อให้ประชาชนสามารถคิดเป็น ทำเป็น

(2) ความขัดแย้งของท้องถิ่นที่ไม่สามารถจัดการได้ ส่วนหนึ่งเกี่ยวข้องกับทางราชการที่ไม่สามารถเข้าไปจัดการได้ อีกส่วนหนึ่งเป็นเรื่องของกฎหมาย ระเบียบ ข้อบังคับ ที่เป็นอุปสรรคในการดำเนินการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งน่าจะเป็นโอกาสที่ดีที่จะเข้าไปแก้ไขปัญหาอุปสรรคเหล่านี้

นายประชา ทรงอภิวัฒน์กุล (นายก อบต. ปากกลาง จ. น่าน) นำเสนอประสบการณ์ในการจัดการความขัดแย้งในชุมชน อบต. ปากกลาง ดังนี้

(1) ในพื้นที่ อบต. ปากกลาง มีปัญหากับเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องในเรื่องการจัดการป่า ซึ่งบริเวณแต่ละหมู่บ้านจะมีป่าชุมชนสืบทอดกันมาเป็นเวลาหลายร้อยปี มีการจัดการป่าชุมชนร่วมกับตำบลอื่น และในการจัดการที่ดินทำกิน ชุมชนได้ร่วมกันกำหนดแนวเขตที่ชัดเจน โดยมีเจ้าหน้าที่ป่าไม้มาร่วมดำเนินการด้วย

(2) เรื่องการเลี้ยงสัตว์ในพื้นที่สูงเป็นการสร้างป่าธรรมชาติ โดยไม่ต้องใช้งบประมาณ เพราะการเลี้ยงสัตว์บนพื้นที่สูงจะทำให้สัตว์เหยียบต้นไม้ ซึ่งเป็นการป้องกันการเกิดไฟป่า

(3) กิจกรรมด้านอื่นๆ ของชุมชน ได้แก่ การจัดกิจกรรมเกี่ยวกับการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม เช่น การกำจัดขยะ การจัดหมู่บ้านตัวอย่างเพื่อเป็นต้นแบบให้หมู่บ้านอื่นได้ศึกษาเป็นตัวอย่างในการจัดการหมู่บ้านของตนเอง

(4) ตัวอย่างความขัดแย้งที่ชุมชนจัดการไม่ได้ คือ เมื่อปี 2528 หมู่บ้านปากกลาง อ.ปัว จ.น่าน ได้มีการปลูกต้นลิ้นจี่ในพื้นที่ ต่อมากองอำนาจการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) เข้าไปส่งเสริมให้

มีการปลูกพืชทดแทนยาเสพติด จากนั้น ในปี 2542 มีผู้เข้าใจผิดว่าการปลูกต้นลิ้นจี่ดังกล่าวเป็นการทำลายทรัพยากรธรรมชาติ แต่ความจริงแล้ว ชาวบ้านได้อาศัยอยู่ในพื้นที่ดังกล่าวมาเป็นเวลานานแล้ว เมื่อมีพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยเข้ามา รัฐบาลจึงได้ให้ชาวบ้านอพยพลงมายู่พื้นราบ หลังจากเหตุการณ์สงบ ชาวบ้านได้กลับขึ้นไปทำสวนของตนก็พบว่ากรมป่าไม้เข้าไปตัดและเผาทำลายต้นลิ้นจี่ของชาวบ้านเฉพาะในตำบลปากกลางเท่านั้น เพราะเข้าใจว่าชาวบ้านเข้าไปทำลายทรัพยากรธรรมชาติ ส่วนพื้นที่อื่นในบริเวณดังกล่าวไม่ถูกทำลาย ถือเป็นกรเลือกปฏิบัติไม่เป็นธรรมกับชาวบ้าน ซึ่งได้มีการร้องเรียนเรื่องราวดังกล่าวต่อคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ

นายประทีป รัตมี (นายก อบต. วัดดาว จ. สุพรรณบุรี) เสนอว่า

(1) การมีส่วนร่วมของประชาชนต้องมีการจัดการความรู้ให้ประชาชนสามารถคิด และเลือกโครงการที่จะเป็นประโยชน์ต่อชุมชนได้อย่างแท้จริง ประชาชนมีแนวทางในการแก้ไขปัญหาของตนได้ ซึ่งจะทำให้วัฒนธรรมประเพณีกลับคืนมาสู่ท้องถิ่น

(2) ปัญหาที่ชุมชนแก้ไขไม่ได้ คือ ชาวบ้านถูกชักจูงไปในทางที่ทำให้เสียเปรียบ จึงต้องมีการจัดการให้ประชาชนได้รู้ถึงสิทธิและหน้าที่ของตนเองและให้มีคุณธรรม เพราะที่ผ่านมาประชาชนได้ถูกรวบงำ

นายประสาน เทียนปลั่ง (รองนายก อบต. หนองปรือ จ. ชลบุรี) เสนอว่าจังหวัดชลบุรีเป็นแหล่งท่องเที่ยว แหล่งอุตสาหกรรม แหล่งเกษตรกรรม และเป็นแหล่งเศรษฐกิจ ซึ่งในการจัดทำแผน 3 ปี หมู่บ้าน อบต. เทศบาล อำเภอ จังหวัด และ อบจ. มีทิศทางเดียวกันในเรื่องการบริหารการจัดการ โดยมี อบจ. เป็นศูนย์รวมทั้งหมดในการจัดสรรงบประมาณ โดยให้ประชาชนเป็นผู้กำหนดและเสนอแผนงานโครงการต่อ นายก อบต. ทำให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างมาก และสามารถตรวจสอบได้ว่าแผนที่ได้เสนอมานั้น จะมีการดำเนินการหรือไม่ ซึ่งการมีส่วนร่วมในเรื่องปัญหาแหล่งน้ำ จะต้องตรวจสอบว่าแหล่งน้ำที่ขอไปตั้งแต่ปี 2508 จนกระทั่งบัดนี้ยังไม่มีการดำเนินการ มีปัญหาอะไร ส่วนปัญหาสิ่งแวดล้อม มีผลงานวิจัยออกมาแล้วว่าไม่มีปัญหา

นายพงษ์ศิษฐ์ ยอดสุรงค์ (รองนายก อบต. ท่าเรือ จ. นครศรีธรรมราช) กล่าวถึงปัญหาความขัดแย้งในเรื่องทรัพยากรธรรมชาติที่ป่าพรุข้างซ้าย ซึ่งมีเขตติดต่อกับ อบต. ท่าเรือ เนื่องจาก อบต. ข้างซ้ายได้ขึ้นทะเบียนพื้นที่ดังกล่าวเป็นทบวงการเมือง และขึ้นป่าเป็นเขตหวงห้าม แต่ชาวบ้านท่าเรืออ้างว่าเป็นพื้นที่ที่ชาวบ้านครอบครองมานานแล้ว จึงคัดค้านกลายเป็นความขัดแย้งของ 2 ตำบล และขยายมาเป็นปัญหาในระดับจังหวัด นอกจากนี้ ยังมีหน่วยงานทหารได้เข้ามาทำพื้นที่เป็นสวัสดิการของทหารด้วย และขณะนี้มีการปลูกปาล์มน้ำมันเพื่อทดแทนนาทุ่งในป่าพรุ ทำให้ปัญหาเรื่องนี้ยังหาข้อสรุปไม่ได้

ผลการประชุมกลุ่มย่อย กลุ่มที่ 2

วิทยาประจำกลุ่ม : อาจารย์ธีรวิจน์ นามดวง เลขาธิการเครือข่ายชุมชนรักษ์ลุ่มน้ำนครนายก

อ. ธีรวิจน์ นามดวง กล่าวนำว่า กรณีความขัดแย้งที่ชุมชนจัดการไม่ได้จะไม่เกิดขึ้น หากสามารถสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมที่ชุมชนเป็นแกนหลักได้ โดยให้ชุมชนตัดสินใจเลือกรูปแบบ และ ผลักดันให้เป็นรูปแบบของการจัดการความขัดแย้ง

หัวใจสำคัญการแก้ปัญหาความขัดแย้ง ประกอบด้วย

- (1) อุดมคติของผู้นำ
- (2) โอกาสในสังคม กฎหมาย และงบประมาณ
- (3) ความสามารถในเรื่องมนุษยสัมพันธ์ วิธีการในการถ่ายทอดอุดมคติ ต้องมีความชัดเจนในการสร้างการมีส่วนร่วม

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 บัญญัติไว้ชัดเจนว่า ชุมชนมีสิทธิบริหารจัดการทรัพยากรท้องถิ่น และสิ่งที่เป็นความชอบธรรม คือ สิ่งที่ไม่ให้ผู้ใดมาละเมิดสิทธิของชุมชน เพราะฉะนั้น แกนนำกับชุมชนต้องมีการปรับทัศนคติ โดยการรณรงค์เรื่องสิทธิ หน้าที่ ในการจัดการทรัพยากรเป็นหัวใจหลัก และมีความเชื่อมั่นตามเหตุการณ์และเหตุผล ซึ่งจะทำให้สามารถดำเนินการทุกเรื่องไปได้ดี

การสร้างอุดมคติของผู้นำ การระดมคน และปรับเปลี่ยนสัมมาทิฐิของชุมชน การปรับทัศนคติในเรื่องความอยู่รอดของตนเอง การรณรงค์เรื่องสิ่งแวดล้อม จะทำให้เกิดความเคลื่อนไหวในการใช้ภูมิปัญญาท้องถิ่น การฟื้นฟูศักดิ์ศรีของตนเอง วิถีของการทำกินแบบเกื้อกูล เกษตรกรรม และครอบครัวอบอุ่น ซึ่งปัจจุบันในลุ่มน้ำนครนายก ชุมชนและชาวบ้านได้ร่วมกันดำเนินการเรื่องเรือท่องเที่ยว มีการปรับทัศนคติ การคืนความอุดมสมบูรณ์ให้กับแม่น้ำ ความสวยงามของสองฝั่งน้ำ การจัดให้เด็กเป็นมัคคุเทศก์ เพื่อให้เด็กได้เรียนรู้วิถีชีวิตในชุมชน และโครงการชุมชนเป็นสุขที่ดำเนินเกี่ยวกับการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเท่าเทียมกัน โดยไม่มี อดต.ให้การสนับสนุน แต่พบว่ามีปัญหาจากนโยบายของระดับจังหวัด อุตสาหกรรมจังหวัด

นายทวีป จูมั้น (นายก อบต. หัวไผ่ จ. สิงห์บุรี) เสนอแนวทางการสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชน อบต. หัวไผ่ ดังนี้

- (1) เมื่อมีการกระจายอำนาจ จะใช้วิธีให้ประชาชนมีส่วนร่วม เพื่อให้เกิดความภาคภูมิใจ
- (2) ตามข้อบัญญัติอบต. จะไม่มีการแจ้งว่าจะให้อะไรแก่ชาวบ้าน แต่จะแจ้งให้ทราบว่า ชาวบ้านมีหน้าที่รับโครงการจากคณะกรรมการหมู่บ้าน และนำไปหารือกันเกี่ยวกับสาเหตุของปัญหาในหมู่บ้าน ว่าควรจะทำโครงสร้างพื้นฐานอย่างไร จากนั้นกรรมการจะไปปรับโครงการมาเสนอนายก อบต. เพื่อตัดสินใจว่าจะดำเนินการโครงการใด ซึ่งหากดำเนินการในแนวทางดังกล่าว ประชาชนจะให้ความร่วมมืออย่างมาก
- (3) ในการจัดทำแผนแม่บทชุมชน ชาวบ้านจะต้องให้ข้อมูลเกี่ยวกับปัญหาที่เกิดขึ้นในชุมชนว่ามีอะไรบ้าง แล้วนำข้อมูลกลับไปวิเคราะห์และสรุปปัญหา เพื่อจัดทำเป็นแผนแม่บท
- (4) การเปิดมหาวิทยาลัยชุมชน เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ในชุมชนอย่างต่อเนื่อง

นายจำรูญ เกิดคำ (ประธานประชาคม อ. ขนอม จ. นครศรีธรรมราช) เสนอว่า

(1) การสร้างการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่น จะต้องมีการจัดการความรู้ให้กับประชาชน เพื่อให้ทราบว่าจะจัดการทรัพยากรท้องถิ่นอย่างไร ให้รู้จักทรัพยากรท้องถิ่น และประโยชน์ของทรัพยากรท้องถิ่นทั้งทางตรงและทางอ้อม

(2) การดูแลรักษาทรัพยากรในท้องถิ่นให้เป็นไปอย่างถูกต้อง รวมทั้งการสร้างเสริมให้มีความมั่นคงและยั่งยืน สิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง คือ การบังคับใช้กฎหมายของเจ้าหน้าที่ต้องเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพ แต่ปัจจุบันมีการละเลยการปฏิบัติตามกฎหมาย จึงจำเป็นต้องมีการตั้งคณะกรรมการดูแลทรัพยากรแต่ละประเภท

(3) ต้องให้อำนาจประชาชนในการมีส่วนร่วม เพื่อไม่ให้เกิดการต่อต้าน การลดอำนาจรัฐจึงเป็นสิ่งสำคัญ

(4) การแบ่งปันภาษีต่อชุมชน เช่น โรงงานในชุมชนที่มีความเสี่ยงภัยควรจะให้แบ่งภาษีให้กับชุมชนให้มากขึ้น

นายทองสุข ธาตุอินจันทร์ (นายก อบต. แม่โป่ง จ. เชียงใหม่) เสนอว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนโดยมีจิตสำนึก มีความตระหนัก และรู้จักตัวเอง จะสามารถจัดการชุมชนได้ บางคนยังไม่ทราบว่าสิทธิของตนเองมีอย่างไร ทำให้ถูกละเมิด ดังนั้น เวทีนี้จะทำให้เกิดประโยชน์กับประชาชนอย่างมาก และสามารถนำไปขยายผลในชุมชนว่า ชุมชนสามารถจัดการกันเองได้

อ.ธีรวิจน์ นามดวง (เลขาธิการเครือข่ายชมรมกลุ่มบ้านครนนายก) กล่าวสรุปว่า

(1) ขอให้คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติช่วยผลักดันหลักสูตรการเรียนการสอนในระดับมัธยมต้นให้มีการเรียนเรื่องรัฐธรรมนูญ

(2) เรื่องของสิทธิชุมชนและการจัดการทรัพยากรธรรมชาติท้องถิ่น และสิทธิในการเลือกวิถีชีวิตในการพัฒนาสังคม การแก้ปัญหาต่างๆ ที่มีบัญญัติไว้ในรัฐธรรมนูญต้องให้มีการบังคับใช้จริง และจะเสนอคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติให้ผลักดันเรื่องสิทธิชุมชนให้เป็นมาตราหลักของรัฐธรรมนูญไทย

รัฐธรรมนูญและปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน ได้กำหนดเรื่องสิทธิชุมชน คือ การที่ทุกคนเป็นเจ้าของทรัพยากรทั่วโลก และคนไทยกำลังอยู่ในกระแสโลกาภิวัตน์ภายใต้หลักการดังกล่าว แต่ส่วนใหญ่ยังขาดความรู้และโอกาส หลายคนที่มีโอกาสจะสามารถอ้างสิทธิดังกล่าว ดังนั้น จึงต้องฟื้นฟูเรื่องสิทธิชุมชนและการจัดการทรัพยากรท้องถิ่น เพราะหากจัดการชุมชนด้วยตนเองไม่ได้ก็จะถูกกลืนไปในกระแสโลกาภิวัตน์